

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten sopeutumiskyky talouden dynamiikan sanelemaan muutoksiin nähden”

(2005/C 120/03)

Euroopan komission varapuheenjohtaja Loyola **de Palacio** pyysi 27. huhtikuuta 2004 komission nimissä Euroopan talous- ja sosiaalikomiteaa laatimaan valmistelevala lausunnon aiheesta ”Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten sopeutumiskyky talouden dynamiikan sanelemaan muutoksiin nähden”.

Asian valmistelusta vastannut ”yhtenäismarkkinat, tuotanto ja kulutus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 6. lokakuuta 2004. Esittelijä oli Lucia **Fusco**.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 27.–28. lokakuuta 2004 pitämässään 412. täysistunnossa (lokakuun 27. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon äänin 169 puolesta, 2 vastaan 5:n pidätyssä äänestämistä.

Alustava huomautus

Lausunnon tarkoituksena on Euroopan komission pyynnön mukaisesti tutkia ehdotettua aihetta pk-yritysten, mikroyritykset mukaan luettuna, sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten olemassa olevien ja potentiaalisten vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta. Tarkoituksena on myös tarkastella osuus- ja yhteisötalouden yrityksistä peräisin olevia erityyppisiä välineitä ja malleja, joilla on tai voi olla perustava vaikutus pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten sopeutumiskykyyn.

1 Tavoitteet ja säädöskehys

1.1 Euroopan komissio on pyytänyt ETSK:lta valmistelevala lausuntoa, sillä komissio katsoo, että pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten rooli on erityisen tärkeä Lissabonin strategian kannalta. Komission mukaan komitea voisi lausunnonaan erityisesti pohtia sääntelykehystä yksilöiviä tekijöitä sekä kyseisten yritysten tarvitsemaa tukea.

1.2 Pyyntö on jatkoa ETSK:n 1.4.2004 yksimielisesti hyväksymälle oma-aloitteiselle lausunnonlle pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten roolista unioniin liittyvien maiden talouden monipuolistamisessa. Kyseisessä lausunnonna käsitellään molempia yritysmuotoja ja määrittellään ne. Siinä korostetaan pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten merkitystä koko EU:lle, sillä ne antavat oman panoksensa kansantalouteen, työllisyyteen ja sosiaaliseen koheesioon ja ne ovat keskenään tiiviissä vuorovaikutus- ja synergiasuhteessa. Lausunnonna täsmennetään myös, että talouden muutoksen käsite on paljon laajempi ja dynaamisempi kuin rakenneuudistuksen käsite. Lausunnonna mainitaan komission asettaman ja Pehr G. Gyllenhammarin johtaman korkean tason työryhmän laatima kertomus ”Kuinka hallita muutosta”, jossa korostetaan työpaikkojen luomisen merkitystä. Komitea suhtautuu myönteisesti kertomuksessa esitettyä esikuva-analyysia, innovaatiota ja yhteiskunnallista koheesiota koskevaan strategiaan. Komitea ehdottaa lausunnonna kymmenen kohdan ohjelmaa pk-

yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten roolin kehittämiseksi unioniin liittyvien maiden talouden monipuolistamisessa. Kymmenen kohdan ohjelma perustui laajalti osuus- ja yhteisötalouden yritysten hyviin käytäntöihin EU:ssa.

1.3 Osuus- ja yhteisötalouden yritysten hyvät käytännöt EU:ssa voisivat olla kyseisten yritysten ja pk-yritysten välisen vuorovaikutuksen ja synergian perusta innovaatioiden kehittämiseksi, sillä osuus- ja yhteisötalouden yrityksissä on paljon yhteistyö- ja innovaatiohenkeä sekä dynaamisuutta, jota pk-yritykset voivat käyttää hyväksi. Pk-yritykset saivat näin kasvulleen todellista lisäarvoa, sillä osuus- ja yhteisötalouden yritysten rakenteen johdosta edistettäisiin yhteistyötä, edustavuutta ja keskinäistä luottamusta.

1.4 Lissabonin strategiassa, josta Eurooppa-neuvosto sopi maaliskuussa 2000 ja jonka tavoitteena on tehdä Euroopasta maailman dynaamisin ja kilpailukykyisin tietoon perustuva talous, korostetaan tarvetta ”luoda innovatiivisten yritysten, erityisesti pk-yritysten, perustamiselle ja kehittämiselle suotuisa ympäristö”. Siinä todetaan myös, että ”liikeryitysten kilpailukyky ja dynaamisuus ovat suoraan riippuvaisia investointeja, innovaatioita ja yrittäjyyttä edistävästä säädösympäristöstä.”⁽¹⁾ Feirassa 19.–20. kesäkuuta 2000 kokoontunut Eurooppa-neuvosto hyväksyi tältä pohjalta pienyrityksiä koskevan eurooppalaisen peruskirjan, jonka mukaan ”pienyritykset ovat Euroopan talouden perusta” ja ”ne ovat tärkeitä työpaikkojen luoja ja uusien liikeideoiden kehittäjiä”⁽²⁾. Lisäksi Lissabonin strategiassa todetaan myös, että talouskasvu on avaintekijä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden varmistamiseksi Euroopassa. Komissio on sittemmin todennut, että Lissabonin tavoitteen toteuttamisen kannalta haasteina ovat työpaikkojen tarjonnan ja työllisyysasteen lisääminen, teknisen osaamisen parantaminen sekä sujuvan siirtymisen varmistaminen maataloudesta ja teollisuudesta palveluihin lisäämättä alueellisia eroja valtioiden sisällä⁽³⁾.

⁽¹⁾ Puheenjohtajan päätelmät, Lissabon 23.–24.3.2000, 14 kohta.

⁽²⁾ Pienyrityksiä koskeva eurooppalainen peruskirja, Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Luxemburg, 2002. Komission mukaan peruskirja vahvistettiin 23.4.2002 Mariborissa (ks. http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme-package/index.htm). Komitea ja Euroopan parlamentti pitävät kiinni vaatimuksesta, että peruskirjasta tehtäisiin oikeudellisesti sitova. Peruskirja tulisi myös sisällyttää Eurooppa-valmistelukunnan perustuslakiehdotuksen teollisuutta käsittelevään lukuun.

⁽³⁾ ”Täystyöllisyyteen ja parempiin työpaikkoihin tähtäävä strategia”, KOM(2003) 6 lopullinen.

1.5 Pk-yrityksillä, joihin myös mikroyritykset kuuluvat, on omat erityispiirteensä. Ne ovat yrityksiä, jotka täyttävät Euroopan komission määrittelemät tarkat määrälliset kriteerit⁽¹⁾:

Yritystyyppi	Työntekijöiden määrä	Liikevaihto	tai	Tase
Keskisuuri	< 250	≤ 50 miljoonaa euroa		≤ 43 miljoonaa euroa
Pieni	< 50	≤ 10 miljoonaa euroa		≤ 10 miljoonaa euroa
Mikro	< 10	≤ 2 miljoonaa euroa		≤ 2 miljoonaa euroa

1.6 Osuus- ja yhteisötalouden yritykset muodostuvat neljästä ryhmästä: osuuskunnista, keskinäisistä yhtiöistä, yhdistyksistä ja säätiöistä. Näille yrityksille on ominaista se, että sosiaaliset tavoitteet menevät voiton maksimoinnin edelle. Tämä luo usein siteen alueeseen ja paikalliskehitykseen. Niiden perusarvoja ovat solidaarisuus, sosiaalinen yhteenkuuluvuus, sosiaalinen vastuu, demokraattinen hallinto, osallistuminen ja autonomia⁽²⁾.

1.7 EU:n esittämä pk-yritysten vakiomääritelmä kattaa suurimman osan osuus- ja yhteisötalouden yrityksistä⁽³⁾. Niillä yrityksillä, jotka eivät sovi tähän määritelmään kokonsa takia, on kuitenkin yleensä yhteisiä piirteitä pk-yritysten kanssa. Tällaisia ovat esimerkiksi ulkoisten investointien heikko osuus, se, että yrityksiä ei noteerata pörssissä, omistajien ja osakkeenomistajien läheisyys sekä tiiviit yhteydet paikalliseen rakentamiseen.

1.8 Unionin toimielimet ovat antaneet pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevaan politiikkaan sovellettavan säädöskehityksen. Vuoteen 2005 asti voimassa on yksi sitova, pk-yrityksiä sellaisenaan koskeva toimi: neuvoston päätös 2000/819/EY monivuotisesta ohjelmasta yritysten ja yrittäjyyden, erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten hyväksi (2001–2005). Tällä ohjelmalla, jota käytetään myös pienyrityksiä koskevassa eurooppalaisessa peruskirjassa vahvistettujen tavoitteiden edistämiseksi, on seuraavat tavoitteet:

- yritysten kasvun ja kilpailukykyyn parantaminen
- yrittäjyyden edistäminen
- yrityksiä koskevan hallinto- ja sääntely-ympäristön yksinkertaistaminen

⁽¹⁾ Suositus 2003/361/EY, jolla korvataan suositus 96/280/EY (EUVL L 124, 20.5.2003, s. 36) ja jota sovelletaan 1.1.2005 lähtien. Määritelmät ovat voimassa olevassa ja uudessa suosituksessa identtisiä, ainoastaan liikevaihto ja tase muuttuvat.

⁽²⁾ B. Roelants (toim.): Keski- ja Itä-Euroopan maiden ensimmäisen osuus- ja yhteisötalouden konferenssin valmisteluasiakirja, 2002, s. 34. Yhteiset nimittäjät perustuvat Euroopan komission, alueiden komitean, CEP-CMAF:n (*Conférence européenne des Coopératives, Mutualités, Associations et Fondations*) ja FONDAn (sidoksissa organisaatioihin, jotka ovat osuus- ja yhteisötalouden käsitteen lähteenä) laatimiin määritelmiin.

⁽³⁾ McIntyre ym., *Small and medium enterprises in transitional economies*, Houndmills: Macmillan, s. 10.

- yritysten rahoitusympäristön parantaminen
- yritysten avustaminen yhteisön tukipalvelujen, ohjelmien ja verkostojen käyttämisessä.

1.9 Tammikuun 21. päivänä 2003 annetussa komission tiedonannossa (KOM(2003) 26 lopullinen) esiteltiin viisi kertomusta pk-yrityksiä koskevasta EU:n politiikasta: kaksi kertomusta pienyrityksiä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanosta EU:ssa ja ehdokasmaissa, kertomus yhteisön toimista pk-yritysten tukemiseksi, pk-yritysten edustajan kertomus sekä yrittäjyyden vihreä kirja. Muiden haasteiden lisäksi yhteisön toimia koskevasta kertomuksesta käy ilmi EU:n sitoutuminen pk-yritysten toiminnan edistämiseen rakennerahastojen, jo mainitun monivuotisen ohjelman täytäntöönpanon sekä kuudennen puiteohjelman avulla. Vihreän kirjan perusteella on laadittu yhteisön toimintasuunnitelma yrittäjyyden ja yritysten kilpailukykyyn edistämiseksi (2006–2010).

1.10 Euroopan komissio on myös tehnyt ehdotuksen osuus- ja yhteisötalouden yrityksiä koskevista säädöksistä. Osuus- ja yhteisötalouden yrityksistä merkittävimmistä eli osuuskunnista on 23.2.2004 annettu tiedonanto, jonka otsikkona on "Tiedonanto osuuskunnista Euroopassa". Tiedonannon mukaan osuuskuntien näkyvyyttä sekä niiden toiminnan ymmärtämistä olisi tehostettava ja niitä koskevaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä olisi lähennettävä⁽⁴⁾. Tiedonannossa mainitaan tämäntyyppisiin yrityksiin sovellettavat perussäännöt, sellaisina kuin ne on määritelty osuuskuntien edistämisestä annetussa ILO:n suosituksessa, joka hyväksyttiin kansainvälisellä tasolla kesäkuussa 2002. Myös EU:n 25 jäsenvaltion hallitukset ja suurin osa kansallisista työnantaja- ja työntekijäjärjestöistä hyväksyivät kyseisen suosituksen, jossa viitataan tärkeimpiin työsuhteeseen sovellettaviin kansainvälisiin sääntöihin. Suosituksen mukaan näitä sääntöjä sovelletaan kokonaisuudessaan myös osuuskuntien työntekijöihin. Euroopan komissio julkaisi 3.10.2003 keskinäisiä yhtiöitä koskevan valmisteluasiakirjan "Keskinäiset yhtiöt laajentuneessa Euroopassa". Valmisteluasiakirjassa mainitaan tämäntyyppistä osuus- ja yhteisötalouden yritystä koskevat perussäännöt⁽⁵⁾.

2 Sosioekonominen perusta

2.1 Komissio on todennut, että pk-yritykset ovat Euroopan talouden perusta, sillä EU:ssa niiden osuus kaikista työpaikoista on 66 prosenttia ja kokonaislisäarvosta 60 prosenttia, kun mukaan ei lasketa maatalousalaa. Alueet, joilla on paljon pk-yrityksiä, kuten Emilia-Romagna, Baden-Württemberg ja Jylland, ovat alueita, joiden BKT asukasta kohden sekä työllisyysaste ovat Euroopan korkeimpia⁽⁶⁾.

⁽⁴⁾ Tältä osin on otettava huomioon eurooppaosuuskunnasta annetun asetuksen soveltaminen. Ks. eurooppaosuuskunnan (SCE) säännöistä 22. heinäkuuta 2003 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1435/2003.

⁽⁵⁾ Euroopan komission valmisteluasiakirja "Keskinäiset yhtiöt laajentuneessa Euroopassa", 3.10.2003, s. 5.

⁽⁶⁾ Euroopan komissio (2004): Uusi koheesiokumppanuus – Lähentyminen, kilpailukyky ja yhteistyö – kolmas taloudellista ja sosiaalista koheesiota käsittelevä kertomus, s. 5 ja 8.

2.2 ETSK korosti aiheesta "Osuus- ja yhteisötalous ja yhteisämarkkinat" antamassaan lausunnossa ⁽¹⁾ osuus- ja yhteisötalouden yritysten sosioekonomista merkitystä todeten, että niiden rooli on keskeinen yritystoiminnan monimuotoisuuden ja talouden monipuolistamisen kannalta ⁽²⁾. Myös komissio on todennut saman asian esimerkiksi eurooppalaisia osuuskuntia koskevassa tiedonannossaan sekä kuulemisasiakirjassaan "Keskinäiset yhtiöt laajentuneessa Euroopassa", jotka mainittiin kohdassa 1.10. Osuus- ja yhteisötalouden yritysten ja organisaatioiden yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys Euroopassa kasvaa jatkuvasti; ala työllistää 9 miljoonaa kokopäiväistä työntekijää eli 7,9 prosenttia palkkatyövoimasta ⁽³⁾. Lisäksi niissä on mukana merkittävä osa kansalaisyhteiskuntaa: Euroopan komission mukaan osuuskuntiin kuuluu 140 miljoonaa ja keskinäisiin yhtiöihin 120 miljoonaa jäsentä. Arvioiden mukaan yli 25 prosenttia EU:n kansalaisista osallistuu osuus- ja yhteisötalouteen ja heillä on näissä yrityksissä ja organisaatioissa tarkasti määritelty sosioekonominen rooli tuottajina, kuluttajina, säästäjinä, asukkaina, vakuutusentoutajina, opiskelijoina, vapaaehtoistyöntekijöinä jne. Osuus- ja yhteisötalouden yrityksiä syntyy eri aloille ja erityisesti yleishyödyllisiä palveluja tarjoaville aloille ⁽⁴⁾, kuten terveydenhuoltoon, ympäristöalalle, sosiaalipalveluihin ja koulutukseen ⁽⁵⁾. Niillä on tärkeä rooli myös sosiaalisen pääoman luomisessa, heikossa asemassa olevien henkilöiden palkkaamisessa, sosiaalisessa hyvinvoinnissa, paikallistalouden elvyttämisessä sekä paikallisten hallintomallien ajanmukaistamisessa. Ne ovat kehittäneet yhteiskunnallisia kartoitusjärjestelmiä, joissa arvioidaan niiden sosiaalisia ja ekologisia vaikutuksia.

2.3 Pk-yritykset sekä osuus- ja yhteisötalouden yritykset ovat tärkeä työllisyyden ja uudelleentyöllistämisen väline meneillään olevien suurten teollisten muutosten yhteydessä. Taantuvilta ja työtekijöitä vähentäviltä aloilta siirrytään perinteisille aloille (käsi- ja pienteollisuus) sekä laajentuville aloille, kuten yrityspalveluihin, uuden tieto- ja viestintätekniikan yrityksiin, huipputeknologia-aloille, rakennuslalle ja julkisiin töihin, lähipalveluihin (myös terveystalot) ja matkailuun.

2.4 Pk-yritykset sekä osuus- ja yhteisötalouden yritykset joutuvat kuitenkin kohtaamaan erityisiä haasteita. Pienyrityksiä koskevan eurooppalaisen peruskirjan mukaan pk-yritykset sekä osuus- ja yhteisötalouden yritykset ovat kaikkien haavoittuvaimpia suhteessa liiketoimintaympäristön muutoksiin. Euroopan komission vihreässä kirjassa "Yrittäjyys Euroopassa" todetaan, että koska osuus- ja yhteisötalouden yritykset "soveltavat

⁽¹⁾ ETSK:n lausunto 242/2000, EYVL C 117, 26.4.2000.

⁽²⁾ OECD täsmentää tuoreessa tutkimuksessaan, että osuus- ja yhteisötalous on käsitteenä laajempi kuin voittoa tavoittelematon sektori, sillä se ei ole niin tiukasti sidoksissa voitonjakoa koskeviin velvoitteisiin, joiden mukaan organisaatiot eivät voi lain perusteella jakaa ylijäämää omistajille (OECD 2003, *The non-profit sector in a changing economy*, Paris, s. 299).

⁽³⁾ Näihin työpaikkoihin ei sisälly "välillisiä työpaikkoja" kuten itsenäisiä maanviljelijöitä tai osuuskuntien osuuskuntien omistajina olevia pk-yrityksiä. CIRIEC 2000: *The enterprises and organisations of the third system: strategic challenge for employment*, Université de Liège.

⁽⁴⁾ Tang ym., 2002, s. 44.

⁽⁵⁾ Ks. CEP-CMAF:n (*European Standing Conference of Co-operatives, Mutual Societies, Associations and Foundations*) peruskirja.

liiketoiminnan periaatteita ja tuloshakuisuutta saavuttaakseen sosiaalisia ja yhteiskunnallisia tavoitteita", niiden "on erityisen vaikeaa saada rahoitusta, johtamiskoulutusta ja neuvontaa" ⁽⁶⁾.

2.5 Pk-yrityksillä sekä osuus- ja yhteisötalouden yrityksillä voi sosioekonomisessa muutosprosessissa olla monin tavoin tärkeä rooli. Hyvistä käytänteistä on lukuisia esimerkkejä. Voidaan palkata uusia työntekijöitä työmarkkinoilta, voidaan tukea mikro- ja pienyritysten innovaatiokapasiteettia, voidaan palkata henkilöitä, jotka ovat jääneet työttömiksi aloilta, joilla on jouduttu vähentämään työvoimaa tai lakkauttamaan toimintoja, voidaan perustaa sosiaalivakuutusyhtiöitä, voidaan perustaa uusia yrityksiä kehityksessä oleville aloille, voidaan kehittää palveluita ja alihankintaa, voidaan siirtää kriisissä olevia yrityksiä työntekijöiden omistukseen, voidaan tehdä alan-sisäisiä laatumuutoksia. Lisäksi osuus- ja yhteisötalouden yritykset voivat antaa erityispanoksensa muutoksiin jo osoittamansa yrittäjyyshengen luomiskapasiteetin avulla sekä sellaisten edistämiensä arvojen kautta kuin sosiaalisesti vastuullinen yrittäjyys, demokratia ja kansalaisten osallistuminen, työntekijöiden osallistuminen yrityksen toimintaan ja sen rahoitukseen, sosiaalisen syrjäytymisen torjunta, kiinnostus paikalliskehitykseen ja kestäväan kehitykseen.

2.6 Monissa EU:n jäsenvaltioissa perinteiset pk-yritykset sekä osuus- ja yhteisötalouden yritykset ovat keskenään tiiviissä vuorovaikutussuhteessa, jota voidaan tulevaisuudessa vielä kehittää huomattavasti. Vuorovaikutus tapahtuu ainakin seuraavilla kolmella tavalla:

a) Pk-yritykset käyttävät usein ulkopuolisia osuus- ja yhteisötalouden yritysten palveluja, ja osuuspankit tukevat usein perinteisten pk-yritysten käynnistys- ja kehityshankkeita.

b) Pk-yritykset käyttävät osuus- ja yhteisötalouden rakenteita muodostaakseen yritysten välisiä yhteistyöjärjestelmiä (verkostot, ryhmät, yhteiset tukirakenteet) tai saadakseen aikaan mittakaavaetuja (pk-yritysten osto- ja markkinointiosuuskunnat) ja luodakseen keskinäisiä takausmekanismeja pankkilainoja varten ym. Ne voivat vahvistaa kilpailukykyään huomattavasti näiden järjestelmien avulla.

c) Osuus- ja yhteisötalouden mallit (kuten keskinäiset rahastot, yleishyödyllisten palvelujen tarjoaminen, reilun kaupan verkostot) voivat toimia pk-yritysten kehittämisen innoittajina.

⁽⁶⁾ Euroopan komission vihreä kirja "Yrittäjyys Euroopassa", KOM(2003) 27 lopullinen, kohta III C ii.

3 Politiikan valmistelua innoittavia hyviä käytäntöjä, joista on tarpeen tehdä syvällisempiä tutkimuksia

3.1 Yleisiä huomioita

3.1.1 Komissio on julkaissut eri asiakirjoissa esimerkkejä BEST-toimiin liittyvistä hyvistä käytännöistä monivuotisen ohjelman yhteydessä. Komission mukaan kyse on "käytännöistä, jotka osoittavat sellaisia lähestymistapoja yritystoiminnan tukemiseen liittyviin kehitysuuntauksiin, joihin käytännön toimijoiden kannattaa paneutua" ⁽¹⁾. Kyseessä olevat toimet eivät välttämättä ole parhaita käytäntöjä (*best practice*) vaan niiden tarkoituksena on innostaa muutoksiin ja parempiin käytäntöihin (*better practice*), joiden perustella EU:n politiikkoja varten voidaan tehdä johtopäätöksiä sekä antaa suuntaviivoja.

3.1.2 ETSK on tietoinen siitä, että pk-yrityksiä koskevien hyvien käytäntöjen mallintamisen hyväksi on viime vuosina tehty paljon työtä (ks. edellä mainitut BEST-toimet). Jäljempänä esitettävät hyvät käytännöt koskevat ainoastaan pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten olemassa olevaa tai potentiaalista vuorovaikutusta. Ne esitetään tämän lausunnon liitteessä konkreettisten esimerkkien avulla. Esimerkeistä käy myös ilmi mallien mukautumiskyky ja niiden kehittyminen sisämarkkinoilla vallitsevan sekä globalisaatiosta johtuvan talouden dynamiikan myötä.

3.1.3 Tyyppikohtainen erittely on hyödyksi sellaisia yhteisön politiikkaa koskevia ehdotuksia varten, jotka voivat vahvistaa pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten dynaamisuutta Lissabonin strategiaa ajatellen. Kyseessä ovat osuus- ja yhteisötalouden yritysten väliset hyvät käytännöt, joita pk-yritykset voisivat soveltaa. Kyseeseen tulee myös pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten välinen vuorovaikutus, jossa pk-yritykset käyttävät suoraan osuus- ja yhteisötalouden rakenteita; näitä toimintatapoja voitaisiin käyttää vieläkin enemmän.

3.1.4 Voidaan olettaa, että jokaisen menettelytavan soveltaminen tuo julkiselle taloudelle keskipitkällä aikavälillä huomattavia vaihtoehtoiskustannuksiin (*opportunity cost*) ⁽²⁾ liittyviä etuja tai jopa nettovoittoja, ja tästä on jo osittain näyttöä.

3.2 Erilaisia hyviä käytäntöjä

3.2.1 Työpaikkojen luominen ja ylläpitäminen yritysten käynnistämisen ja yritysjärjestelyjen avulla: Osuus- ja yhteisötalouden yritysten kokemuksista EU:n eri jäsenvaltioissa tulee esiin, että työpaikkansa menettäneille työntekijöille myönnet-

tävät rahoitusjärjestelyt, joiden avulla he voivat käynnistää vaikeuksissa olevan yrityksensä toiminnan uudelleen tai perustaa uuden ja joihin liittyvät tukitoimenpiteet ovat riittäviä, mahdollistavat työpaikkojen luomisen tai pelastamisen sekä taloudellisen toiminnan käynnistämisen tai ylläpitämisen. Tällaisia rahoitusjärjestelyjä käytettäessä myös valtio ja/tai muut rahoittajat pystyvät suhteellisen lyhyessä ajassa perimään kokonaisrahoitusmäärän takaisin, ja useissa tapauksissa ne hyötyvät jopa enemmän ⁽³⁾.

3.2.2 Yritysklustereiden perustaminen kehitystä ja innovaatiota varten sekä kilpailukyyn vahvistamiseksi: Osuus- ja yhteisötalouden yritykset ovat esimerkiksi Pohjois-Italiassa ja Espanjan Baskimaassa muodostaneet alueellisia klustereita, jotka on myöhäisemmässä vaiheessa integroitu monialaisiin tai pariteettiperiaatteeseen perustuviin järjestelyihin tai ryhmittymiin. Klustereihin osallistuneet yritykset (suurimmaksi osaksi pk-yrityksiä) kuuluvat nykyisin alueensa tärkeimpiin taloudellisiin toimijoihin. Nämä yritykset ovat perustaneet teknisen innovaation ja liikkeenjohtamisen osaamiskeskustoja.

3.2.3 Resurssien yhdistäminen mittakaavaetuja varten: Useassa Euroopan maassa eräiden alojen perinteiset pk-yritykset, mikroyritykset ja itsenäiset ammatinharjoittajat (kuten vähittäiskauppiat Italiassa, kampaajat ja lihakauppiat Ranskassa ja leipurit Saksassa) mukaan luettuna, järjestäytyvät osuuskuntamuotoisiksi ryhmittymiksi toteuttaakseen yhdessä ostoja ja markkinointitoimia sekä tarjotakseen palveluja. Jokainen pk-yritys pysyy täysin itsenäisenä, ja samalla sillä on mahdollisuus vahvistaa kilpailukykyään, säilyttää markkinaosuutensa ja laajentaa sitä, välttää alihankintaa ja väliportaita sekä saada hyväkseen mittakaavaetuja. Yhteiskunnan kannalta tämä järjestelmä takaa työpaikkojen säilymisen ja paikallistalouden kehityksen ⁽⁴⁾.

3.2.4 Rahoitusmahdollisuudet ja riskien vähentäminen: Keskinäisen takausjärjestelmän avulla pk-yritykset, ja myös mikroyritykset sekä itsenäiset ammatinharjoittajat, joilla ei ole tarjota riittäviä takuita rahoitukselleen, voivat saada luottoja. Keskinäistä takausta harjoittavan yhtiön (joka on usein keskinäinen yhtiö) tarkoituksena on taata lainoja yksinomaan lainantajan hyväksi. Mikäli lainaa ei makseta takaisin, keskinäinen takausyhtiö vastaa velvoitteista käyttämällä takuurahastoa, jonka rahoittamiseen yhtiön osakkaana olevat pk-yritykset osallistuvat. Osuus- ja yhteisötalouden yritysten yhteisrahastoja on käytetty yritysten perustamiseen, tuotantosuunnan vaihtoon tai kehittämiseen pankkirahoituksen tukemiseksi, jolloin yritysten luottokelpoisuus on pankkien näkökulmasta vahvistunut ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Yritystoiminnan PO (2002). *Helping business grow – a "good practice guide" for business support organisations*, s. 11.

⁽²⁾ *Opportunity cost* is "the income or benefit foregone as the result of carrying out a particular decision, when resources are limited or when mutually exclusive projects are involved. For example, the opportunity cost of building a factory on a piece of land is the income foregone by not constructing an office block on this particular site. Similarly, the income foregone by not constructing a factory if an office block is constructed represents the opportunity cost of an office block. Opportunity cost is an important factor in decision making, although it represents costs that are not recorded in the accounts of the relevant organization" (Oxford Dictionary of Finance and Banking, Oxford: Oxford University Press, 1997, s. 252). (Vaihtoehtoiskustannuksella tarkoitetaan "tuottoa tai hyötyä, joka on menetetty tietyn päätöksen seurauksena, silloin kun resurssit ovat rajallisia tai kyseessä ovat hankkeet, jotka eivät voi toteutua yhtä aikaa. Esimerkiksi tontin käyttämisestä tehtaan rakentamiseen aiheutuva vaihtoehtoiskustannus on tuotto, jota ei saatu, kun kyseiselle tontille ei rakennettu toimistorakennusta. Samalla tavoin tuotto, joka menetettiin sen vuoksi, että tehtaasta sijasta rakennettiin toimistorakennus, on toimistorakennuksen vaihtoehtoiskustannus. Vaihtoehtoiskustannus on päätöksenteossa tärkeä tekijä vaikka se on kustannus, joka ei sisälly kyseeseen tulevan organisaation kirjanpitoon." Lähde: Oxford Dictionary of Finance and Banking, Oxford: Oxford University Press, 1997, s. 252).

⁽³⁾ Ks. myös Espanjan "kertamaksujärjestelmä" (*pago único*). Tämän järjestelmän mukaan työntekijät voivat saada kahden vuoden työttömyyskorvaukset kertamaksuna, mikäli he päättävät perustaa osuuskunnan tai "työntekijäomistaisen yrityksen" (*sociedad laboral*) tai jos heistä tulee tällaisen yrityksen osuudenomistajia. Edellytyksenä on, että he ovat työskennelleet yrityksessä vähintään 12 kuukautta.

⁽⁴⁾ Ks. erityisesti Fédération Française des Coopératives et Groupements d'Artisans -organisaation Internet-sivut, <http://www.ffcga.coop>, sekä Associazione Nazionale Cooperative fra Dettaglianti, <http://www.ancd.it/>.

⁽⁵⁾ Esim. ranskalaisten tuotanto-osuuskuntien SOCODEN-rahasto, ks. <http://www.scop-entreprises.com/outils.htm>.

3.2.5 Sosiaaliset palvelut: Osuus- ja yhteisötalouden yritykset ovat merkittäviä toimijoita sosiaali-, terveydenhuolto-, koulutus- ja kulttuuripalvelualalla erityisesti siltä osin kuin näitä palveluja on yksityistetty, sillä osuus- ja yhteisötaloudessa yrittäjähänki ja näiden palvelujen perustana oleva yleishyödyllisyys voidaan yhdistää. On pystytty osoittamaan, että valtion tuottamiin palveluihin verrattuna osuus- ja yhteisötalouden yritykset tarjoavat usein korkealaatuisempia palveluja edullisempaan hintaan. Joissain tapauksissa näitä palveluja tuotetaan julkisen ja yksityisen sektorin paikallisten kumppanuussuhteiden perusteella, jolloin osapuolina ovat osuus- ja yhteisötalouden yritykset ja paikallisviranomaiset. Näiden kumppanuuksien perusteella tuotetaan yleishyödyllisiä palveluja, kuten työneuvontakeskuksia, terveydenhuolto- ja kotihoitopalveluja ym.

3.2.6 Laadukkaat ja eettisesti korkeatasoiset tuotanto- ja markkinointiketjut: Osuus- ja yhteisötalouden yritykset ovat erikoistuneet sellaisten tuotteiden markkinointiin, joiden laadun ne voivat jatkuvasti varmistaa. Ne pystyvät jatkuvasti myös varmistamaan tuotantoprosessin eettisyyden (hyväksikäytön estyminen, työnormien noudattaminen, oikeudenmukainen palkka ym.).

4 Sellaista tutkimusohjelmaa koskevia suosituksia, jonka tarkoituksena on määritellä pitkän aikavälin politiikka pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten kehittämiseksi niiden keskinäisen vuorovaikutussuhteen kautta

4.1 Yleisiä huomioita

4.1.1 Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten keskeinen merkitys Euroopan taloudelle ja Lissabonin strategian täytäntöönpanolle sekä osuus- ja yhteisötalouden mallien ja rakenteiden käyttämisestä aiheutuva näiden kahden yritysmuodon myönteinen vuorovaikutuspotentiaali puhuvat sen puolesta, että EU:n tasolla tulisi ryhtyä toimiin pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten toiminnan edistämiseksi ja tukemiseksi.

4.1.2 ETSK ottaa huomioon etenkin pk-yritysten tukemista koskevat ohjelmat mutta toteaa samalla, että osuus- ja yhteisötalouden yritysten tukemiseksi sekä pk-yritysten ja osuus- ja yhteisötalouden keskinäistä vuorovaikutusta koskevien aloitteiden edistämiseksi ei ole olemassa riittäviä rakenteita.

4.1.3 ETSK toteaa myös, että ei ole luotettavia, kattavia, Euroopan laajuisia ja poikkitieteellisiä tutkimuksia, joissa olisi osoitettu ja laskettu sellaisten hyvien käytäntöjen vaihtoehtokustannukset, jotka edistävät pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten toimintaa niiden keskinäisen vuorovaikutuksen avulla.

4.1.4 Tällaisten tutkimusten puuttuminen rajoittaa huomattavasti sellaisen politiikan valmistelua, jonka tarkoituksena on edistää pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten toimintaa niiden keskinäisen vuorovaikutuksen avulla. Jotta tällaisen politiikan peruserätykset voitaisiin määrittää, niiden kustannus-hyötysuhteen jatkuva seuraaminen ja analysointi on olennaisen tärkeää.

4.2 Erityisiä suosituksia

4.2.1 Euroopan osuus- ja yhteisötalouden yritysten seurantakeskuksen perustaminen ja osuus- ja yhteisötalouden keskinäisen sekä niiden ja pk-yritysten välistä vuorovaikutusta koskevan monivuotisen tutkimushankkeen käynnistäminen

4.2.1.1 ETSK ehdottaa, että perustettaisiin Euroopan osuus- ja yhteisötalouden yritysten seurantakeskus, joka tutkisi osuus- ja yhteisötalouden yritysten lisäksi pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten välisiä olemassa olevia ja potentiaalisia vuorovaikutussuhteita sekä tällaisen vuorovaikutuksen perustavaa merkitystä pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten liiketoiminnan kehitykselle. Seurantakeskuksen tarkoituksena olisi myös edistää yritysten sosiaalista vastuuta sekä syrjäytymisen torjumista.

4.2.1.2 Euroopan komissio ja EU:n 25 jäsenvaltion hallitukset tukisivat seurantakeskuksen toimintaa. Siinä olisivat mukana osuus- ja yhteisötalouden organisaatiot, ja toimintaan osallistuisi myös osuus- ja yhteisötaloutta tutkivia yliopistotason tutkimuskeskuksia. Se tekisi tiivistä yhteistyötä Euroopan pk-yritysten seurantakeskuksen kanssa.

4.2.1.3 ETSK ehdottaa myös, että osuus- ja yhteisötalouden yritysten seurantakeskuksen avulla käynnistettäisiin monitieteellinen, kolme vuotta kestävä Euroopan laajuinen tutkimus, jotta voitaisiin kerätä tietoja sellaisista hyvistä käytännöistä, jotka koskevat pk-yrityksiä suoraan kehittäviä osuus- ja yhteisötalouden järjestelmiä tai sellaisia malleja, joiden perusteella pk-yrityksiä voidaan kehittää esimerkiksi kohdassa 3 mainituilla aloilla.

4.2.1.4 Tutkimuksen tavoitteena olisi vaihtoehtokustannusten osoittaminen, ja siinä keskityttäisiin seuraavien tekijöiden laskemiseen:

- välitön mikrotaloudellinen kustannus-hyötysuhde
- kustannus-hyötysuhde liiketoimintaketjun alku- ja loppupäässä
- aineettomien hyödykkeiden arvo
- sosiaalinen kustannus-hyötysuhde sosiaalisen kartoituksen avulla
- kerrannaisvaikutukset
- kustannusten ero, mikäli sovellettavaa mallia ei ole käytettävissä (esimerkiksi "osuuskuntamuodon häviämisestä aiheutuvat kulut" ovat lisäkustannuksia, joita valtiolle ja yhteiskunnalle aiheutuisi, jos osuuskunnat lakkauttaisivat äkillisesti toimintansa).

4.2.1.5 Euroopan osuus- ja yhteisötalouden yritysten seurantakeskuksen tutkimustulokset olisi julkaistava, ja niistä tiedottamiseen yhteisön toimielimille, jäsenvaltioiden hallituksille ja kansalaisille olisi panostettava huomattavasti.

4.2.1.6 ETSK valvoisi osuus- ja yhteisötalouden yritysten seurantakeskuksen tekemän tutkimuksen kehitystä ja arvioisi tutkimustuloksia kolmen vuoden tutkimusjakson jälkeen. Se tarkastelisi tutkimustulosten mahdollisia vaikutuksia pk-yrityksiä sekä osuus- ja yhteisötalouden yrityksiä koskevaan Euroopan komission politiikkaan.

4.2.2 Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten kokonaisvaltainen osallistuminen yritysten tukemista koskeviin yhteisön ohjelmiin

4.2.2.1 ETSK pyytää komissiota varmistamaan, että osuus- ja yhteisötalouden yrityksillä on mahdollisuus osallistua yhdenvertaisesti yrittäjyyttä koskevaan uuteen monivuotiseen ohjelmaan (2006–2010). Komission tulisi myös edistää pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten keskinäistä vuorovaikutusta koskevia aloitteita sekä osuus- ja yhteisötalouden rakenteiden käyttöä pk-yritysten välisessä yhteistyössä.

4.2.2.2 ETSK vaatii myös, että pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten osallistumisasteesta EU:n tutkimus- ja innovaatio-ohjelmiin sekä maailmanmarkkinoille pääsyä koskeviin ohjelmiin tulisi yksi yhteisön politiikan keskeisistä painopistealueista.

4.2.2.3 ETSK katsoo, että rakennerahastoissa tulisi säilyttää pk-yritysten toimintaa edistävien hankkeiden osuus ja että osuus- ja yhteisötalouden tukihankkeita sekä pk-yritysten ja osuus- ja yhteisötalouden yritysten vuorovaikutusta edistäviä toimia tulisi lisätä, etenkin kun tällaiset hankkeet edistävät uusien työpaikkojen luomista ja maaseutualueiden kehitystä. Rakennerahastotuen piiriin pääsyä ei tule rajoittaa yrityksen toimialan perusteella.

4.2.3 Istanbulissa pidetyn OECD:n ministerikonferenssin esittämien pk-yrityksiä koskevien päätelmien ottaminen huomioon sekä niiden soveltaminen osuus- ja yhteisötalouden yrityksiin

4.2.3.1 ETSK ehdottaa myös, että komissio ottaisi huomioon Istanbulissa pidetyn OECD:n ministerikonferenssin esittämät pk-yrityksiä koskevat päätelmät ja soveltaisi niitä myös osuus- ja yhteisötalouden yrityksiin. ETSK vaatii, että komission lähestymistavassa näihin kysymyksiin otettaisiin aiempaa paremmin huomioon pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten tarpeet ja ominaispiirteet seuraavasti:

— Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten rahoitusmahdollisuuksia tulisi parantaa, sillä pankkilainoja koskevat Baselin kriteerit tulevat yhä tiukemmiksi riskiyrityksille ja yrityksille, joilla ei ole riittävästi omaa pääomaa.

— Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten välisiä kumppanuuksia, verkostoja ja klustereita olisi edistettävä.

— Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten tilannetta koskevat empiiriset tiedot olisi jatkuvasti pidettävä ajan tasalla ja ne olisi integroitava keskenään.

— Pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten kohtaamia esteitä maailmanlaajuisille markkinoille pääsyn suhteen olisi vähennettävä siten, että niiden hallinnollisia ja oikeudellisia velvoitteita vähennettäisiin.

— Yritystoiminnan kriisitilanteita ja yritysten konkurssseja olisi pystyttävä torjumaan.

— Työntekijöitä olisi koulutettava ja kehitettävä.

— Tieto- ja viestintäteknologiaa olisi kehitettävä ⁽¹⁾.

4.2.4 Sosiaalisen vuoropuhelun kehittäminen alue- ja paikallistasolla sekä kansallisella ja yhteisön tasolla

4.2.4.1 Pk-yrityksillä ei ole useassa EU:n jäsenvaltiossa eikä etenkin eräissä uusissa jäsenvaltiossa riittävää edustusta sosiaalista vuoropuhelua käyvissä jäsenvaltioiden elimissä. ETSK katsoo, että niiden olisi tehostettava edustustaan jo senkin takia, että näin voitaisiin tehostaa pk-yritysten toiminnan edistämistä ja sääntelyä koskevaa politiikkaa. Samalla suuret ja pk-yritykset voisivat ilmaista mielipiteensä tasavertaisina.

4.2.4.2 Osuus- ja yhteisötalouden yritykset eivät suurimmassa osassa EU:n jäsenvaltioita tai yhteisön tasolla ole millään tavoin edustettuina sosiaalisessa vuoropuhelussa. ETSK ehdottaa, että osuus- ja yhteisötalouden yritykset sekä yhteisön tasolla että EU:n jäsenvaltioissa järjestäytyvät ja tehostavat toimintaansa ja että ne osallistuvat sosiaaliseen vuoropuheluun sekä unionin tasolla että jäsenvaltioissa. Osuus- ja yhteisötalouden organisaatioiden näkemykset tulisi ottaa entistä paremmin huomioon yritystoimintaa koskevia säädöksiä valmisteltaessa ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Ks. Cordis Focus N:o 247, 14.6.2004, s. 14.

⁽²⁾ Oikeudelliset säännöt, kirjanpitosäännöt ym.

4.2.5 Tutkimus menettelytavoista, joilla edistetään työntekijöiden osallistumista yrityksen päätöksentekoon ja sen pääoman merkintään

4.2.5.1 Osuus- ja yhteisötalouden yritykset ovat kehittäneet erityisosaamista sen suhteen, miten työntekijät voivat osallistua yrityksensä päätöksentekomenettelyyn ja sen pääoman merkintään. Eräät osuuskunnat ovat kehittäneet ”työosuuskunnan”,⁽¹⁾ jossa kaikki tai useimmat osuuskunnan osuudenomistajista ovat työntekijöitä ja kaikki tai suurin osa työntekijöistä puolestaan osuudenomistajia. Jokaisella on päätöksenteossa yksi ääni riippumatta hänen osuutensa suuruudesta yrityksessä. Osuudet ovat käypähintaisia eikä niitä voida siirtää. Tällainen yhteisömuoto on yksi keskeisistä tekijöistä, jotka selittävät useiden hyvistä käytännöistä annettujen esimerkkien menestyksen. Työntekijät ovat kyseistä yhteisömuotoa käytettäessä suoraan vastuussa yrityksensä tulevaisuudesta ja voivat osallistua täysimääräisesti yrityksen kehitysstrategian suunnitteluun. Tämä yhteisömuoto on osoittautunut nykyaikaiseksi ja innovatiiviseksi; kun otetaan huomioon Lissabonin strategian tavoite tietoon perustuvasta taloudesta, tänä päivänä ollaan yhä yleisemmin sitä mieltä, että yrityksen keskeinen voimavara on sen henkilöstö.

4.2.5.2 ETSK ehdottaa komissiolle, että edellä mainitussa osuus- ja yhteisötalouden yritysten seurantakeskuksessa sekä komission järjestämissä teemakohtaisissa seminaareissa tätä erityistä yhteisömuotoa tarkastellaan siten, että huomioon otetaan seuraavat näkökulmat:

— yhteisömuodon vaihtoehtokustannukset, jotta voidaan määrittellä, miltä osin ja minkälaisin mukautuksin se voi olla hyödyllinen perinteisille pk-yrityksille ja miten nämä voivat soveltaa sitä

— sovellettava lainsäädäntö ja muu sääntely.

5 Päätelmät

5.1 Pk-yritykset ovat Euroopan talouden ja työllisyyden perusta, ja Lissabonin ohjelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteuttaminen koskee niitä tämän vuoksi keskeisesti. Osuus- ja yhteisötalouden yrityksillä on kasvava rooli sosiaalisen koheesion vahvistamisessa ja paikallisessa kehityksessä. Tähän mennessä ei ole vielä käytetty riittävästi hyväksi pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten kykyä toimia vuorovaikutussuhteessa siten, että pk-yritykset käyttäisivät laajalti osuus- ja yhteisötalouden rakenteita tavalla, josta molemmat yritys- ja yhteisötalouden muodot hyötyisivät.

5.2 ETSK ehdottaa, että komissio tutkisi pk-yritysten sekä osuus- ja yhteisötalouden yritysten olemassa olevia ja potentiaalisia vuorovaikutussuhteita. Komission olisi tuotava esiin, että vuorovaikutus on hyödyllistä molempien yritysmuotojen kehitykselle talouden dynamiikasta johtuvien syvälekäyvien muutosten yhteydessä sekä aluekehityspolitiikassa, sosiaalisen koheesion vahvistamisessa ja innovaatioiden saralla.

Bryssel 27. lokakuuta 2004

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Englanniksi ”Cooperative worker ownership”. Tätä työmuotoa koskevat keskeiset normit on määritelty työosuuskuntia koskevassa maailmanlaajuisessa julistuksessa (*World Declaration of Cooperative Ownership*, helmikuu 2004), jonka kansainväliseen osuustoimintaliittoon kuuluva teollisuustuotanto-, käsityö- ja palveluosuuskuntien kansainvälinen liitto (CICOPA) hyväksyi kuultuaan jäseniään maailmanlaajuisesti puolentoista vuoden ajan. Nämä työntekijäomisteisia osuuskuntia (englanniksi ”worker cooperatives”) koskevat normit täydentävät yleisiä osuustoimintaan sovellettavia normeja, jotka sisältyvät kansainvälisen osuustoimintaliiton osuustoiminnan luonteesta antamaan julkilausumaan (*Statement on the Cooperative Identity*) sekä Kansainvälisen työjärjestön suosituksen 193/2002 (Suositus osuustoiminnan edistämiseksi).